

Daria Saburova¹

Frågor om Ukraina

Ur *Links, International Journal for Socialist Renewal* [ursprungligen publicerad i franska *Contretemps*], 3 oktober 2022

Ty att tro, att en social revolution är *tänkbar* utan att de små nationerna i kolonierna och Europa gör uppror, utan att det kommer till revolutionära utbrott bland en del av småbourgeoisin *med alla dess fördomar*, utan att de icke medvetna proletära och halvproletära massorna kommer i rörelse mot godsägarnas och kyrkans ok, mot det monarkiska och nationella förtrycket osv – det innebär att *förneka den sociala revolutionen*. På ett ställe skall det således ställas upp en här och sägas ”Vi är för socialismen”, och på ett annat ställe en annan och sägas ”Vi är för imperialismen”, och detta skall bli en social revolution ... Den, som väntar en ”ren” social revolution, kommer *aldrig* att uppleva den. Han är en revolutionär i ord, som inte förstår den verkliga revolutionen.

Lenin, [Resultaten av diskussionen om självbestämmandet](#) (1916)

Den 30 september godkände Putin Rysslands annektering av regionerna Donetsk, Lugansk, Cherson och Zaporizjzja efter de olagliga folkomröstningar som ägt rum mellan den 23 och 27 september, en upprepning av det scenario som redan kommit till användning 2014 på Krim och i Donbas. Detta kraftprov kommer samtidigt som den ukrainska arméns stora motoffensiv i Charkiv- och Donetskregionerna och syftar till att rättfärdiga den ”partiella mobilisering” av ryska reservister som tillkännagavs den 21 september.

Medan denna nya episod i ”folkligt självbestämmande” borde kasta lite ljus på vad som hände 2014 fortsätter en del inom vänstern att anklaga Ukraina för att ha provocerat fram den aktuella militära upptrappningen. Denna artikel gör en tillbakablick på händelserna 2014-2022 i ett försök att besvara många av de frågor, som fortsätter att tära på den radikala vänsterns hjärtefrågor och hindra solidariteten med det folkliga motståndet i Ukraina. De frågorna rör separatiströrelsen och kriget i Donbas, Minsk-överenskommelsen, den politik regeringen fört post-Majdan, framstegen för yttersta högern och vänsterns framtid i Ukraina.

Från annekteringen av Krim till kriget i Donbas

Inbördeskrig eller aggressionskrig?

Den 27 februari 2014, några dagar efter att Viktor Janukovitj fallit till följd av Majdan- (eller Euromajdan-) revolutionen, tog en grupp beväpnade personer kontrollen över parlamentet och ministrarnas kontor på Krim. Följande dag tog ”små gröna män”, soldater iförda omärkta militäruniformer, över flygplatserna i Sevastopol och Simferopol, samt andra strategiska positioner på halvön. Över två tredjedelar av de ukrainska trupper som var stationerade på Krim och 99 procent av säkerhetspersonalen gick över till den ryska sidan (Stepanjuk, 2022: sid. 90). Knappt tre veckor senare, efter en hastigt anordnad folkomröstning, undertecknade Putin akten om inkorporering av Krim till den ryska federationen (d’Anieri, 2019: sid. 1).²

I östra Ukraina i april samma år tog separatistiska styrkor kontrollen över administrativa byggnader i Donetsk, Lugansk och Charkiv och utlyste folkomröstningar om självständighet för de regionerna. Trots att ukrainska myndigheter snabbt återtog kontrollen över Charkiv förmådde de däremot inte återta utbrytarregionerna Donetsk och Lugansk och kontrarevolutionen hotade att sprida sig till andra städer i sydost.

Ukrainas regering svarade på bildandet av folkrepublikerna i Donetsk och Lugansk (som utropade sin självständighet i maj) med att inleda en ”Anti-terrorist-operation” (ATO) där

¹ Daria Saburova är filosof och feministisk aktivist från Ukraina.

² OBS: Referenserna specificeras efter artikeln

striderna pågick till februari 2015 då avtalet Minsk II undertecknades. Även om detta avtal bidrog till en avsevärd minskning i stridernas intensitet drabbades det, som bekant, av samma misslyckande som det första avtalet från september 2014. Före invasionen i februari i år hade kriget redan krävt drygt 13 000 människoliv och orsakat nära två miljoner flyktingar (Melnyk, 2022).

De vanligaste frågorna rörande dessa händelser handlar om karaktären på konflikten i Donbas och om det var oundvikligt att den skulle utvidgas: var det ett inbördeskrig, ett ryskt aggressionskrig mot Ukraina eller vad som redan från början kunde kallas ett inom-imperialistiskt krig? Kunde det fortsatta kriget i Donbas och den fullskaliga invasionen av Ukraina ha undvikits om Minskavtalet verkligen blivit fullföljt?

Om vi letar efter ett rent deskriptivt svar på den första frågan råder ingen tvekan om att kriget i Donbas går att karakterisera som ett inbördeskrig, där en del av lokalbefolkningen först faktiskt deltar i anti-Majdan-demonstrationerna och därefter i den pro-ryska separatiströrelsen. Att de båda krigförande parterna kanske fått stöd utifrån förändrar inte värdet av den beskrivningen: i allmänhet inbegriper inbördeskrig yttre intervention i en eller annan form. På det politiska planet övergår frågan emellertid snabbt från rent deskriptiva eller teoretiska aspekter till att handla om ett ställningstagande, eftersom det är frågan om ett ömsesidigt ansvar som i sin tur avgör den politiska hållningen till konflikten i Donbas (Marples, 2022: sid. 2; Gojon, 2021: sid. 79)

Således har Putin alltid förnekat rysk militär inblandning i Donbas. Att använda begreppet ”inbördeskrig” för att beskriva händelserna där blir en del av den ryska propagandans ideologiska arsenal. Å andra sidan har även Ukraina och europeiska institutioner bannlyst termen ”inbördeskrig” trots att man erkänner lokalbefolkningens medverkan i den separatistiska rörelsen. Sedan 2014 (och officiellt sedan 2018) har kriget i Donbas beskrivits som ett ”ryskt aggressionskrig” för att framhålla inte bara Rysslands militära inblandning i ett inbördeskrig som redan höll på att utvecklas, utan också, och framför allt, den avgörande roll Ryssland haft för att utlösa det (Tjevjatsova, 2022: sid. 29). Man förnekar inte att lokalbefolkningen anslutit sig till separatisterna, men de ses bara som marionetter åt Kreml.

Separatiströrelsen, hur stor är Rysslands roll?

Det måste medges att båda de aspekterna av konflikten ingår och frågan borde i stället handla om relationen mellan dem. Det stämmer att separatiströrelsen inte skulle ha lyckats få fäste utan ett minimum av stöd av lokalbefolkningen, eller snarare utan brist på stöd av post-Majdan-regimen och på grund av den operation för befrielse, som Ukrainas regering inledde våren 2014.

Det finns trovärdiga opinionsmätningar från de områden separatisterna kontrollerar. Men man bör också hålla i minnet att i de områdena fick Regionernas parti och dess ledare Viktor Janukovitj, själv född i Donetsk, över 80 procent av rösterna i andra omgången av presidentvalet 2010. En stor del av den till största delen ryskspråkiga befolkningen ser sig själv som ”etniska ryssar”, hyser nostalgi för Sovjetunionen – både vad gäller de positiva samhälls-ekonomiska aspekterna och de socialt och politiskt konservativa aspekterna – och att hela regionen är ekonomiskt beroende av kopplingen till Ryssland (Marples, 2022: sid. 3-4).

Händelserna 2014 kan således ses som kulmen på en process som pågått under det föregående decenniet då delar av det ukrainska kapitalet satsade på och utnyttjade verkliga skillnader i identitet och ekonomi. Genom att accentuera dessa motsättningar kunde alla grupperingar profilera sig i det politiska spelet och förpassa de socio-ekonomiska och politiska frågor som det arbetande folket i alla regioner i Ukraina delar till bakgrunden..

Så har det inte alltid sett ut. Det etniskt kulturella och språkliga temat om ”två Ukraina” fick central ställning först efter valet 2004, då striden stod mellan Viktor Janukovitj och Viktor Jusjtjenko. Samtidigt marginaliserades Ukrainas kommunistiska parti (UKP) som självständig aktör i politiken och anslöt sig till en koalition med Regionernas parti. Från 2004 och framåt blev den ukrainska politiken uppbyggd kring motsättningarna mellan å ena sidan ett nationellt demokratiskt, liberalt och pro-europeiskt läger med västukrainsk prägel och å andra sidan ett patriarkaliskt ryskspråkigt, pro-ryskt läger, som framhöll en sydöstlig ukrainsk identitet.

Motsättningen gestaltade sig också som en kamp om historien: en del gör anspråk på att tillhöra en nationell befrielseörelse med Stepan Bandera som nationalhjälte, medan andra betonar det ”stora patriotiska kriget” mot fascismen. Båda sidor har skapat en diabolisk bild av den andra: Ukrainare i väst brännmärks som arvtagare till kollaboratörerna med nazisterna, ukrainare i öst som Stalin-nostalgiker och skyldiga till att flera miljoner ukrainare dog under hungersnöden på 1930-talet. Den inrikespolitiska dynamiken spås inom geopolitiken på av de ökande spänningarna mellan Ryssland och Väst, som på ett speciellt sätt har kommit att kristalliseras kring den ukrainska frågan (Gorbach, 2022).

Enligt opinionsmätningarna var en majoritet (55,2 procent) av befolkningen i Donbas mot frihandelsavtalet med EU, medan 64,5 procent var för tullunion med Ryska federationen. Enligt en opinionsmätning i december 2013 sade bara 13 procent att de var för Euromajdan, medan 81 procent var emot (Risch, 2022: sid. 10-11). Inställningen hos majoriteten i Donbas pendlade mellan likgiltighet och fiendtlighet, något som stärktes av det klassförakt som de Majdan-vänliga krafterna gav prov på mot dem.

Ändå fanns en potential hos Majdan att ena inte bara borgerligt demokratiska krafter, utan också arbetande i hela landet kring gemensamma krav. Även om de var mindre omfattande förekom pro-Majdan-demonstrationer också i Donbas, protester mot korruption, övergrepp från polisstaten och ett icke fungerande rättssystem och för värderingar som – med rätt eller orätt – förknippas med EU, som demokrati, respekt för lag och rätt, medborgerliga och mänskliga rättigheter samt högre löner och bättre levnadsstandard.

Denna potential kvävdes emellertid å ena sidan av att det kom in extremhögergrupper, som drev igenom en nationalistisk agenda på Euromajdan i Kyiv och å andra sidan av de insatser som de lokala myndigheterna i öst svarade för i syfte att misskreditera rörelsen (Risch, 2022; Diagtiar, 2014). Precis som i Kyiv svarade lokala representanter för det regerande partiet med att bilda miliser för att skrämja, misskreditera och skingra protesterna. Och som i Kyiv organiserade man och finansierade anti-Majdan/regeringsvänliga demonstrationer. Radikaliseringen av demonstrationerna i Kyiv som ledde till att regimen störtades, samt avskaffandet av lagen om regionala språk som antagits två år tidigare, medförde att övertygelsen att ukrainska nationalisterna skulle skapa oreda i Donbas, förtrycka den ryskspråkiga befolkningen och genom landets radikala pro-europeiska omorientering hota regionens socioekonomiska balans, förstärktes.

Inget av detta innebär dock att det redan från första början fanns en bred folklig mobilisering för självständighet för dess regioner eller för att knyta dem till Ryssland och heller inte att reaktionerna mot Majdan oundvikligt skulle leda till inbördeskrig. Separatistiska och panryska organisationer (”Donetskrepubliken”, ”Novorossija Fan Club”, ”Ryska blocket”, osv) var ytterst marginella före 2014. Fram till februari 2014 samlades bara några tiotal personer till deras demonstrationer med fördömanden av den fascistiska kuppen och med krav på försvar av den ryskt ortodoxa kyrkan och på att Donbas skulle införlivas med Ryssland (Risch, 2022: sid. 17). Att det separatistiska temat stärktes var snarare ett verk av lokala eliter och av Ryssland stödda separatistiska krafter, som kunde utnyttja det utbredda folkliga missnöjet med den nya regeringen.

Intervjuer med folk från utbrytarregionerna visar, framför allt, på en känsla av maktlöshet, en känsla av att ha blivit tagen som gisslan i geopolitiska spel bortom all kontroll, bitterhet mot alla krigförande partier och en djup önskan om återgång till fred (Gritsijuk, 2020). Denna låga grad av folklig mobilisering står i bjärt kontrast till ukrainarnas nuvarande motstånd mot den ryska invasionen, där 98 procent i de senaste opinionsmätningarna ger starkt stöd till den ukrainska armén.

Det kan därför sägas att utan Rysslands inblandning skulle Donbasbefolkningens misstro mot Majdanrevolutionen med säkerhet inte ha gått över i inbördeskrig. För det första har vi den enorma roll som den ryska propagandan spelade för att framställa Majdan som en USA-styrd fascistisk kupp. Ryska medier, eller medier kontrollerade av lokala pro-ryska eliter – lokalbefolkningens viktigaste informationskälla – spred alla möjliga sorters falsk information och rykten om vad den ryskspråkiga befolkningen hade att vänta sig av den nya regeringen i Kyiv: att rysktalande skulle bli avskedade ur statliga institutioner och företag eller rent av bli utvisade ur landet, att "Banderiterna" var på väg till Donbas för att sprida skräck och våld, att gruvorna i Donbas skulle stängas för gott och användas av EU-länderna till att förvara sitt radioaktiva avfall, att Ukraina skulle översvämmas av genmodifierade livsmedel, att USA skulle använda Ukraina som bas för att inleda krig mot Ryssland. Under den politiska krisen vintern och våren 2013-2014 framställdes Ryssland därmed alltmer som garantin för fred och stabilitet (Risch, 2022: sid. 22-23).

Sedan började rådgivare till Kreml som Vladislav Surkov och Sergej Glazyrev, samt ryska specialstyrkor, under täckmantel av "Rysk vår", blanda sig anti-Majdan-protesterna och de separatistiska revolterna direkt. Den operationen leddes till en början av ryske medborgaren Igor Girkin (Strelkov), som senare ersattes av Aleksandr Zachartjenko från Donbas i syfte att förse de nya folkrepublikerna med större legitimitet (Marples, 2022, sid. 3).

Igor Vsevolodovitj Girkin (Wikipedia)

Från och med juni 2014 var Ryssland slutligen inblandat i kriget inte bara genom att förse de lokala separatisterna med tunga vapen, utan också genom att ryska arméenheter direkt deltog i striderna i Ilovajsk i augusti 2014, i Debaltseve i februari 2015, osv (Goujon, 2021, sid. 80). Den militära interventionen skedde vid en tidpunkt då Ukrainas armé och frivilligbataljoner höll på att tillfoga de separatistiska styrkorna ett avgörande nederlag. Det var den ryska armén

som fick spelet att vända och tvinga Ukrainas president Porosjenko att gå med på en förhandlingsprocess och underteckna det avtal om eldupphör, som blivit känt som Minsk-överenskommelsen.

Hade Minsk-överenskommelsen kunnat förhindra kriget?

Det bör påpekas att Minsk-överenskommelsen slöts vid en tidpunkt då Ukrainas regering befann sig i ett mycket ogynnsamt läge militärt, då Ryssland höll på att vända situationen på slagfältet och hotade med att fortsätta med ytterligare territoriella erövringar i östra och södra Ukraina och skapa en landkorridor från Krim till Transnistrien. Redan då fanns en reell oro för en storskalig invasion av landet. Ukraina fick därför gå med på villkoren för förhandlingar. För Ryssland handlade det om att hitta ett sätt att behålla ett avgörande inflytande över den ukrainska inrikes- och utrikespolitiken, för genom förlusten av Krim och delar av Donbas hade Ukraina redan tappat den mest pro-ryska befolkningen.

För att befästa kontrollen över sin forna halvkoloni var Ryssland därför mer intresserat av att utbrytarområdena skulle återintegreras med Ukraina av genom att federalisera landet – inga strategiska beslut skulle då kunna fattas utan godkännande av alla medlemmar av federationen – än av att erkänna utbrytarområdenas självständighet eller för gott införliva dem med Ryssland, vilket var vad de separatistiska ledarna själva önskade.

Förhandlingar ägde rum vid två tillfällen: i september 2014 (Minsk I) och därefter i februari 2015 (Minsk II). I Minsk-överenskommelserna ingick flera punkter av säkerhetskaraktär (eldupphör, tillbakadragande av tunga vapen, fångutväxling, återställande av Ukrainas gränser) och en av politisk karaktär (amnesti för aktörerna i separatiströrelsen, förändring av Ukrainas konstitution med införande av principen om decentralisering av makten, speciell status åt Lugansk- och Donetskregionerna, anordnande av lokalval).

Ingen av de överenskommelserna kom att tillämpas fullt ut. Att detta misslyckades förklaras av dödläget i förhandlingarna på det politiska området. Ukraina krävde att lokalval skulle organiseras i enlighet med ukrainsk lag och under övervakning av oberoende internationella organ sedan alla illegala militära formationer (separatistiska styrkor, legosoldater och den reguljära ryska armén) hade upplösts och Ukraina återtagit kontrollen över gränsen. Putin ville att processen skulle starta med lokalval och reformering av konstitutionen. Den andra punkt där oenighet rådde rörde frågan om amnesti för ledarna för utbrytarrepublikerna och specialstatus för Donbas.

Denna särskilda status innebar att regionerna skulle ha rätt att bedriva en självständig politik ekonomiskt, socialt, språkligt och kulturellt, ha rätt att utse åklagare och ett eget rättsväsende, samt rätt att bilda en egen "folkmilis". I texten sades också att centralregeringen skulle bidra till att stärka samarbetet mellan Lugansk- och Donetskregionerna och Ryssland. I realiteten innebar texten till överenskommelsen en legalisering av status quo: de separatistiska ledarna skulle officiellt utöva makten i de ockuperade områdena, deras militära formationer skulle kvarstå och de skulle ha kontroll över den rysk-ukrainska gränsen.

I den formen kunde Ukraina inte sanktionera Minsk-överenskommelsen. På sin höjd utgjorde den en tillfällig nedfrysning av konflikten. Det stod klart att överenskommelsen för Ryssland handlade om att skaffa sig ett permanent verktyg för att kunna blanda sig i ukrainska angelägenheter och hindra landet från att bedriva en självständig politik på det utrikes- och inrikespolitiska området samt kunna hindra nya folkliga resningar mot de lokala representanterna för dess neo-koloniala välde. Dessutom sade överenskommelsen inget om hur frågan om Krim skulle kunna lösas (Tjervjatsova, 2022). Om Ukrainas regering hade gått med på att tillämpa överenskommelsen skulle det med säkerhet ha utlöst en ny politisk kris, ett nytt Majdan – denna gång under ledning av de mest reaktionära politiska krafterna. Ur realpolitisk synvinkel

kan man alltid säga att Ukrainas regering hade kunnat undvika ett krig genom eftergifter till Ryssland. Men sådana ståndpunkter innebär att skulden läggs på offret och att det måste gå med på att imperialistiska makter får diktera villkoren genom militärt hot.

2. Politik och samhällsliv i Ukraina 2014-2022

Förändringar bland väljarna och nyliberala reformer

I ett läge av krig och förhandlingar som hamnat i en återvändsgränd, präglades Petro Porosjenkos mandatperiod av en våldsam högervändning av inrikespolitiken och att det militaristiska budskapet stärktes i syfte att tillmötesgå den mest nationalistiska delen av civilsamhället efter Majdan. Porosjenko visade sig villig att föra krig tills Krim återtagits, fortsätta att stärka försvarsbudgeten och driva på för att Ukraina skulle få bli medlem av Nato. Men i april 2019 fick Volodymyr Zelenskyj över 73 procent av rösterna i andra omgången av president-valet och hans parti, Folkets tjänare – efter den tv-serie som Zelenskyj baserade sin popularitet på – fick absolut majoritet i parlamentet med 43 procent av rösterna.

Zelenskyj baserade sin valkampanj på klassiskt vis med paroller mot oligarker och korruption och hans framgång berodde till en del på att han framställde sig som ”anti-system” i motsats till sittande presidenten som åter utnyttjat sin mandatperiod till att avsevärt öka sin förmögenhet. Men Zelenskyjs kampanj handlade också om ett löfte att få slut på konflikten i Donbas. Valresultatet innebar att ukrainarna klart avvisade Porosjenkos nationalistiska program med paroller som ”Armé, språk, tro”.

I frågan om Donbas tvingades Zelenskyj, som hamnat mellan två eldar, till sist fortsätta företrädarens linje: å ena sidan visade Kreml ingen vilja till eftergifter i förhandlingarna, å den andra vägrade den nationellt-liberala delen av Ukrainas civilsamhälle godta ett scenario, som innebar kapitulation gentemot Ryssland och separatisterna.

Zelenskyj inledde sin mandatperiod med att få till stånd en fångutväxling och tillbakadragande av ukrainska trupper från några städer vid gränsen till utbrytarrepublikerna. Återupptagandet av förhandlingarna med Ryssland, som när Zelenskyj och Putin träffades i Paris i december 2019, möttes av protester i Kyiv med uppbackning av nationalistiska oppositionspartier, krigsveteranernas organisationer och grupper inom yttersta högern. Under den nya förhandlingsrundan lyckades Zelenskyj inte få igenom säkra lokalval i Donbas föregånget av upplösning av separatistmiliserna, tillbakadragande av ryska trupper och att Ukraina skulle återfå kontroll över gränsen mot Ryssland i öster. Förhandlingarna hamnade åter i en återvändsgränd och Kreml bestämde sig för att skärpa läget genom att invaderas Ukraina den 24 februari i år.

Inrikespolitiskt fortsatte Zelenskyj också företrädarens nyliberala politik i linje med kraven från Internationella valutafonden (IMF). Denna avgörande förändring av den geopolitiska inriktningen gjorde att Ukrainas ekonomi gradvis förändrades med minskningen av andelen industriproduktion, som tidigare hade exporterats till Ryssland och en ökning av den andel råvaror och jordbruksprodukter, som exporterades till Europa (Kravtjuk, 2016; Kravtjuk, 2018). Men framför allt var Ukrainas ekonomi starkt skuldyngd och oerhört beroende av de lån från IMF man fått mot löften om åtstrammingsåtgärder.

I mars 2015 beviljades Ukraina ett lån på 16 miljarder av IMF under den ekonomiska kris som landet hade hamnat i efter Majdan och inledningen av konflikten i Donbas. Bland villkoren för detta lån fanns klassiska saker som en rad strukturreformer för att minska den offentliga budgeten (Dutjak m fl, 2018). Reformerna innebar bl a höjda gaspriser för befolkningen, minskat antal tjänster i den offentliga förvaltningen och höjd pensionsålder (Tjernina, 2017a). Reformen av hälsovården innebar en förändring av sättet att finansiera den i enlighet med principen om självfinansiering och lönsamhet, en attack på principen om fri

och allmän hälsovård som hade ärvts från Sovjetunionen (Tjernina, 2017b; Tjernina, 2020). För brukarna innebar det att privata försäkringar blev regel.

Inom utbildningen innebar de reformer som inleddes 2014 en ”rationalisering” av systemet genom att minska antalet universitet och högskolor genom nedstängningar och sammanslagningar, vilket fick bedrövliga följder för tillgången på utbildning i byar och små städer. Reformen av stipendiesystemet minskade den andel studenter, som haft tillgång till det. Precis som inom hälsovården lyfte man fram principen om autonomi för universiteten (Muljavka, 2016; Tjernina, 2017c). Slutligen införde Zelenskyjs regeringen en lag för att avskaffa det moratorium om försäljning av jordbruksmark, som varit rådande sedan Sovjetunionens fall. Upprättande av en verklig marknad för jordbruksmark öppen för utländska investerare hade sedan länge varit ett krav från Ukrainas kreditgivare, men hade aldrig tillämpats förrän 2021 (Soroka, 2019).

En del av de reformerna hade redan delvis införts, andra hade bara varit något som olika regeringar före Majdan talat om. Ukraina hade tagit lån från IMF sedan 1990-talet, men i praktiken hade ingen regering någonsin infört alla krav av fruktan för en explosiv social situation. Det var den politiska krisen 2014 och kriget i Donbas, som slutligen banade väg för dessa reformer och gjorde det möjligt att framställa dem som oundvikliga, som en del av krigsinsatsen och integrationsprocessen med EU.

Situationen för flyktingarna i Donbas

Enligt den senaste folkräkningen 2001 hade Donetsk- och Luganskregionerna 7,3 miljoner invånare (15 procent av Ukrainas hela befolkning). Det krig som inleddes våren 2014 resulterade i nära två miljoner flyktingar. Enligt officiell statistik från 2019 fanns 1,38 miljoner internt omplacerade personer (IOP) i Ukraina och flera hundratusen i Ryssland. Officiellt befann sig majoriteten av dessa IOP före februari i år i de av Ukraina kontrollerade områdena i Donetsk- (488 000) och Luganskregionerna (217 000), samt i huvudstaden (149 000). I realiteten har en stor del av de personer som tvingats lämna sina hem, där kvinnor och pensionärer utgör majoriteten, återvänt till de ockuperade områdena på grund av svårigheter att hitta bostäder, arbete, tillgång till social assistans, osv. De omplacerade personernas status har gjort det möjligt för dem att återvända till det land de ursprungligen kom från. Statusen som IOP har också gett dem möjlighet att även fortsättningsvis få ukrainska socialbidrag och pensioner, som man måste ansöka om varje månad. I maj 2019 hade 1,2 miljoner människor korsat gränsen i båda riktningar (Gyidel, 2022, sid. 111).

Den ukrainska staten hade inte förutsett flyktingkrisen: ett halvår efter att kriget i Donbas inletts fanns fortfarande inget legalt ramverk för mottagande av IOP:s. Lagen om att ge IOP:s rättslig status antogs först i oktober 2014. En status som ger rätt till ekonomiskt stöd – helt otillräckligt för att kunna leva på – och specifika sociala tjänster, men det finns också begränsningar av de medborgerliga rättigheterna: IOP:s har inte rätt att rösta i lokalval med hänvisning till att de är registrerade som tillfälligt boende. Trots att ett antal temporära boenden, som snart förvandlats till ghetton, ställts i ordning har förmågan att ge varaktiga bostäder varit ett totalt misslyckande: bara 63 familjer av sammanlagt 1,2 miljoner omplacerade har fått tillgång till det. Att staten har övergett flyktingarna från Donbas åtföljdes av att de brännmärktes i medier och misstroddes som potentiella ”separatister” från delar av Ukrainas befolkning, vilket i en del fall lett till diskriminering vad gäller möjligheter till anställning och på bostadsmarknaden (Gyidel, 2022).

Samtidigt bildades tiotals frivilligorganisationer, inklusive sådana som flyktingarna själva upprättat, som Vostok SOS för att ta sig an statens funktioner: humanitär hjälp, hjälp med att hitta bostad, arbete, stöd i den administrativa processen, rättshjälp (Kozlovska, 2014). Rent allmänt har Majdan lett till ökat medborgarengagemang genom den bristande tilltron till

staten och dess förmåga att lösa akuta humanitära problem. I det avseendet är en förändring att notera jämfört med decennierna innan. På grund av missnöje med välfärdsstaten präglades 1990-talet mer av individuella strategier av opolitiska initiativ, som begränsades till en trång krets inom den privata sfären, medan tiden efter Majdan kännetecknats av skapandet av ett brett nätverk av medborgerlig solidaritet i samhället som helhet.

Viktiga initiativ till stöd för stridande och för stridande i Donbas har också uppstått. När konflikten bröt ut befann sig den ukrainska armén i ett eländigt tillstånd, dåligt utrustad och utbildad. I april 2014 hade bara 4 procent av soldaterna grundläggande skyddsutrustning som hjälmar och skottsäkra västar. För att förbättra situationen bildades över trettio frivilligbataljoner i syfte att förstärka den reguljära armén. Vid den tiden baserades dessa bataljoner helt på frivilliga solidaritetsinitiativ som försåg de stridande med uniformer, utrustning och förnödenheter (Stepanjuk, 2022). Sådana former av solidaritet har utvecklats idag: med hjälpen från Väst mest består av tunga vapen är armén och hemvärnet också nu beroende av en omfattande mobilisering bland medborgarna för inköp av grundläggande skyddsutrustning, mediciner, drönare, bilar, osv.

Frågan om extremhögern

I och med att ”Azovbataljonen” fått en så oproportionerligt stor uppmärksamhet både i ryska medier och i antiimperialistiska kretsar i Väst, leder frivilligbataljonerna givetvis till frågan om yttersta högerens roll i den ukrainska armén. Det har blivit den helt avgörande frågan. Putin framställde invasionen den 24 februari som en kampanj för de-nazifiering i kölvattnet till den tes om en ”fascistisk kupp” som fick så stort utrymme redan 2014 för att misskreditera den folkliga resningen mot Janukovitj på grund av yttersta högerens närvaro i demonstrationerna.³

Dessvärre har delar av den internationella vänstern okritiskt anammat Putinregimens propagandistiska retorik. Det har lett till att försöken att vädja om internationellt solidaritet med det ukrainska motståndet har blivit mycket frestade att gå i motsatt riktning och helt enkelt förneka att det överhuvudtaget finns någon extremhöger i Ukraina, eller i varje fall minimera utbredningen av dess nätverk inom samhället och dess institutioner. Den sortens strategi av motpropaganda, som nationellt-liberala krafter har anammat, bör inte vi ägna oss åt. Det handlar om att ha en realistisk uppfattning om alla delar av det väpnade motståndet, utan att göra vårt stöd till det ukrainska folkets motstånd beroende av hur den rena klasslinje som dominerar där ser ut.

Extremhögerens framväxt är det största hot vi gemensamt står inför idag, i Ukraina och på andra håll, och vänstern i Frankrike är med säkerhet väl skickad att inse det. För en internationalistisk vänster som inte har förlorat hoppet och övertygelsen om behovet av en större samhällsomvandling i global skala består utmaningen i att inte överge Ukrainas folk på grund av att det finns en handfull nynazister i armén. I stället måste den reflektera över hur solidaritet med en folklig antiimperialistisk rörelse – i synnerhet med dess antikapitalistiska, fackliga, feministiska och antirasistiska del – kan bidra till att marginalisera extremhögern och bana väg för att social kamp ska återuppstå på progressiv grundval.

För att klara av det måste vi först förstå det specifika med extremhögern i Ukraina. Under Majdan utgjorde nynazistiska grupper en minoritet, men den minoritet som var bäst organiserad och bäst förberedd på våldsam konfrontation med ordningsmakten. Detta gav dem en hög profil inom rörelsen. Men i motsats till Frankrike har den institutionella extremhögern inte haft några framgångar i val sedan 2012. Partiet *Svoboda* sjönk från 12 procent i parlamentsvalet 2012 till 4 procent 2014 och så till 2 procent 2019. Det beror delvis på att

³ Mer om Azovbataljonen, se artikeln ” Hur stor betydelse har Azovbataljonen ...” i samlingen [Ukraina 10 mars 2022](#) och [Brunsmetningen av Azov passar Kremles syften](#).

hela det politiska fältet har gått klart till höger efter Majdan, och extremhögerens patriotiskt-nationalistiska retorik har blivit vardagsmat inför det ryska hotet. Men valdynamiken visar också på att extremhögeren inte har hegemoni i dagens Ukraina. Dess ideologi strider direkt mot den pro-europeiska inriktningen hos majoriteten i Majdan-lägret och det djupgående engagemanget för ekonomisk och social rättvisa hos befolkningsflertalet. Faran med de olika organisationerna inom extremhögeren består snarare i deras inriktning på gatuvåld och att deras nätverk har förbindelser in i de repressiva institutionerna.

För att ta bara några exempel: ”Azov” är inte bara namnet på en bataljon, det är också namnet på ett nätverk av strukturer och projekt av alla sorter. 2016 bildade man partiet *Nationella kåren*, hade egna veteranorganisationer, egen idrottssektion, sommarläger och en paramilitär organisation, ”*Nationella miliserna*” (Gorbach, 2018). *S14 Organisationen* har också bildat en paramilitär grupp, ”*Kommunala gardet*”, officiellt finansierad av stadsfullmäktige i Kyiv, som under pandemin delegerade vissa övervaknings- och polisiära uppdrag till den gruppen.

Enligt rapporter av Marker Monitoring Group är de främsta måltavlorna för extremhögerens våld feminister och HBTQ-aktivister samt aktivister inom vänstern. Organisationer som *S14*, *Nationella kåren* och *Högra sektorn* attackerar systematiskt demonstrationer på 8 mars, Pride-demonstrationer och konferenser och utställningar med vänsterinriktning, osv. En mängd attacker har skett mot romer, judar, de som vill hålla minnet av Förintelsen vid liv, eller folk som betraktas som ”marginella”, såsom hemlösa, politiskt oppositionella och journalister som inte bedöms som tillräckligt patriotiska. Allt detta under relativ likgiltighet från polisens sida (Marker Monitoring Group, 2021, 2022).

De radikala nationalisternas aktiva deltagande i det väpnade motståndet mot den ryska invasionen bidrar till att legitimera deras organisationer. Samtidigt är det bara en minoritet också inom de väpnade formationer som är kända som nynazistiska som också verkligen sluter upp bakom kärntruppens ideologi. Som framgår av Coline Maestraccis intervjuer med soldater i *Azov* var de som anslutit sig sedan 2014 främst attraherade av bataljonens duglighet i kampen mot den ryska aggressionen (Maestracci, 2022).

Vänstern i Ukraina och kriget

På grund av komplexiteten i det som står på spel är det inte förvånande att vänstern i Ukraina stått mycket splittrad inför de händelser som började på hösten 2013 fram till våren 2014 och vidare därefter. Men först av allt måste vi bestämma vilka organisationer vi då talar om, eftersom en del av de partier som gör anspråk på att tillhöra den politiska familjen sedan länge har förlorat kontakten med alla planer på frigörelse.

Det är fallet med UKP, Ukrainas kommunistiska parti, efterföljare till det sovjetiska kommunistpartiet, som ännu i början av 2000-talet hade en stark position. I parlamentsvalet 1998 fick UKP 25 procent och 1999 ställdes partiets kandidat Petro Symonenko mot Leonid Kuchma i andra omgången av presidentvalet. Men sedan Ukraina blev självständigt har partiet aldrig varit antikapitalistiskt och progressivt. På sin höjd kunde det spela på nostalgin för Sovjetunionen bland väljarna genom att stå för den sociala konservatism, som på 1990-talet utgjorde konsensus inom den politiska elit som försökte mildra de samhälleliga konsekvenserna av de vilda privatiseringarna. Egentligen var UKP ett bekvämt oppositionsparti som kunde kanalisera socialt missnöje utan att utgöra något verkligt hot mot de härskande oligarkerna. Partiledningen uppgick också utan problem i den härskande klassen genom att delta i systemet av korruption och genom att bygga upp bekväma förmögenheter för egen del.

Av redan nämnda orsaker bidrog polariseringen runt den pro-ryska vs. den pro-ukrainska/pro-europeiska axeln till att UKP marginaliserades. Under Janukovitj ingick UKP i en koalition med det styrande partiet, bl a genom att rösta för de repressiva lagarna i januari 2014. Under

Majdan medverkade UKP, tillsammans med andra pro-ryska partier och organisationer, i att anordna motdemonstrationer i Kyiv och andra städer i östra och södra Ukraina. Lokala ledare för UKP godkände kravallpolisens användande av våld för att skingra protester och ekade med i rysk propaganda om ”fascistkuppen” och tog avstånd från ”europeiska värderingar” med homofoba och rasistiska paroller. Enligt Denys Gorbach står det ukrainska kommunistpartiet ideologiskt närmare högerpopulistiska partier som Marine Le Pens Rassemblement National än progressiva vänsterpartier, med en blandning av ekonomisk protektionism och tal om slavernas överlägsenhet och budskap som går ut på befolkningsökning, anti-HBTQ och närmande till den ortodoxa kyrkan (Gorbach, 2016).

Samma slutsats går att dra om Ukrainas socialistiska parti och Ukrainas socialistiska progressiva parti. I det sammanhanget är det lätt att förstå varför den genomsnittlige ukrainaren idag säger sig vara ”antikommunistisk”: inte på grund av att det arbetande folket definitivt har gett upp om idealen om social rättvisa, utan på grund av att ”kommunism” främst förknippas med pro-rysk nationalism, polisstat, social konservatism och Stalindyrkan. Sedan Janukovitj hade störtats hamnade UKP:s symboler och retorik under de lagar om ”de-kommunistisering”, som antogs i maj 2015, men partiet fortsätter att ställa upp med enskilda medlemmar i lokalval. Efter invasionen är det, och andra ”pro-ryska” partier, förbjudna för gott.

Den ”nya vänster” som är oberoende av de institutionella partierna var djupt splittrad, först beträffande hur man skulle se på Majdan och sedan om kriget i Donbas. Å ena sidan betraktade det stalinistiska partiet *Borotba* (”Kamp”) Majdan som en revolt av den national-liberala småbourgeoisien. För *Borotbas* del slutade det med att man anslöt sig till anti-Majdanrörelsen i städer i öst och syd, vars första demonstrationer präglades av en eklektisk blandning av kommunistiska, pan-ryska och religiösa paroller. Många av partiets aktivister omkom i den tragiska branden i fackföreningarnas högkvarter i Odessa i maj 2014. Idag finns en del av aktivisterna kvar i Donetsk. Några har blivit arresterade av utbrytarregimerna, andra har blivit öppet pro-Putin eller har gått i exil i Ryssland eller Europa.

Å andra sidan anslöt sig redan 2014 en del nationalisterna på vänsterkanten till frivilligbataljonerna för att strida mot de separatistiska krafterna, t ex *Autonomt Motstånd* (”*Avtonomny Opir*”). Den organisationen var i grunden en nationellt socialistisk rörelse. Från 2013 började man emellertid gå vänsterut, bröt med organisationer inom extremhögern och satte klasskamp snarare än nationen i centrum för sin politiska analys, samtidigt som man höll sin specifika västukrainska identitet och starkt nationalistiskt inslag (Gorbach, 2015). Man har utvecklat en eklektisk ideologi och aktivitet, som förenar glorifiering av Stepan Banderas nationalism med deltagande i fackeltågen, anordnande av manifestationer till minnet av Nestor Machno och deltagande på Första maj och i fackliga demonstrationer.

Den progressiva radikala vänstern, vars mål är att ena olika gräsrots-, socialistiska-, feministiska-, fackliga-, miljö- och antirasistiska initiativ, representeras i Ukraina av en organisation vid namn *Sociala Rörelsen* (”*Sotsialnyj Ruch*”). Den bildades 2015 av den trotskistiska organisationen Vänsteroppositionen (”*Liva Opositsia*”), som själv hade en bakgrund i *Marxisternas Organisation* (”*Organizatziya marksistiv*”), som fram till 2011 hade samarbetat med *Borotba*. *Sociala Rörelsen* tillhör den del av den radikala vänstern, som gav kritiskt stöd till Majdan, ställde sig bakom de arbetare som deltog i demonstrationerna med krav på rättvisa – rättvisa i betydelsen att de härskande klasserna skulle respektera lag och rätt, men också i betydelsen social rättvisa. Dess aktivister deltog i demonstrationerna och ingick i många medborgarinitiativ. Den anarkosyndikalistiska federationen *Autonoma Arbetarunionen* (”*Avtonomna spilka trudyasjtich*”) och studentunionen *Direkt Aktion* (”*Pryama dina*”) deltog också i Majdanhändelserna och organiserade egna aktioner som ockupationen av utbildningsministeriet.

På grund av komplexiteten och läget i Donbas präglades emellertid denna vänster av en viss tveksamhet inför kriget. Samtidigt som man framhöll Rysslands ansvar för att väpnade strider brutit ut uttalade man sitt motstånd mot de mer stridslystna delarna av det ukrainska samhället och deras helt och hållet nationalistiska projekt, och hade förhoppningar om att en diplomatisk lösning skulle gå att hitta för en fredlig och inkluderande återintegration av Donbas och Krim på grundval av en dialog med lokalbefolkningen och, dessutom, på villkor som skulle ge Ukraina som helhet möjlighet att upprätthålla sitt oberoende gentemot Ryssland.

Å andra sidan bemödade sig den radikala vänstern om att inte inta någon hållning av ”revolutionär defaultism” eller rikta stark kritik mot den Anti-terroristiska Operationen mot de så kallade folkrepublikerna i Donetsk och Lugansk, som med tiden hade blivit helt rättslösa territorier totalt beroende av Ryssland. *Sociala Rörelsens* aktiviteter har dessa år främst fokuserat på kamp mot korruption och skattesmitning, nyliberala reformer och privatiseringar, attacker på arbetarnas rättigheter och för framsteg när det gäller rättigheter för HBTQ-personer och på miljöområdet. Organisationen har nära kontakter med oberoende fackföreningar och har ofta svarat för stöd för olika strejkrörelser, bl a bland arbetare inom hälsovård, transporter och gruvindustrin.

Invasjonen av Ukraina innebär en ny vändpunkt och ett slut för alla planer på fredsförhandlingar inom ramen för Minsk-överenskommelsen. Annekteringen nyligen av fyra regioner i södra och östra Ukraina visar att Putinregimen inte har, och aldrig har haft, några avsikter att förhandla om statusen för de nyligen ockuperade områdena och att den inte kommer att backa från målet att underkiva Ukraina annat än om den lider militärt nederlag – vilket den senaste tiden blixtrande motoffensiv ger anledning till förhoppningar om. Från februari i år och framåt kommer organisationerna inom den radikala vänstern att beslutsamt engagera sig i motståndet mot ockupationen, och ansluta sig till den allmänna folkliga rörelsen till försvar för det ukrainska samhällets rätt att existera och utöva självstyre.

Referenser

D Tjernina (2017a), ”Pensionnaya reforma: vnedrit´ nel´zia pomilovat” [Hälsovårdsreformen: dess genomförande kan inte tillåtas], Commons: Journal of Social Criticism, <https://commons.com.ua/en/pensionnaya-reforma/>

D Tjernina (2017b), ”Medreforma po-ukrainski: s bolnoik golovy na zdorovuyu” [Ukrainsk variant av hälsovårdsreform: överföring av ansvar], Commons: Journal of Social Criticism, <https://commons.com.ua/en/medreforma-po-ukrainski/>

D Tjernina (2017c), Evrostandarty vs Sovetskoe kachestvo: kuda vedet reforma vyshego obrazovaniya [Europeisk standard vs sovjetisk kvalitet: vart reformen av högre utbildning leder], Commons: Journal of Social Criticism, <https://commons.com.ua/n/evrostandart-vs-sovetskoe-kachestvo/>

D Tjernina (2020), ”Reformituem bez Souproun. Kak po nam udarit vtoroi etap medreformi” [Reform utan Souproun. Hur andra etappen av hälsovårdsreformen kommer att drabba oss], Commons: Journal of Social Criticism, <https://commons.com.ua/en/kak-po-nam-udarit-vrotoy-etap-medreformy/>

A Tjervjatsova (2022), ”Hybrid War and Hybrid Law, Minsk Agreements in the Context of International Law and Ukrainian Legislation” i D R Marples (red.), *The War in Ukraine’s Donbas. Origins, Context, and the Future*, Central European University Press, Budapest, sid. 29-41.

P D’Anieri (2019), *Ukraine and Russia: From Civilized Divorce to Uncivil War*, Cambridge University Press, Cambridge.

V Degtiar (2014), "Protesty proty militsii ta represeyvni dii regymu tak couchii Evromaïdanu" [Protester mot polisens och regimens repressiva agerande som drivande bakom Euromajdan], Commons: Journal of Social Criticism, <https://commons.com.ua/ru/rushiyi-yevromajdanu/>

O Dutjak, V Dudin, O Kravtjuk, V Muljakova, A Jakubin, H Kurovska, D Tjernina & D Novikov (2018), "Chtcho ne tak iz reformami v Ukraïni?" [Vad är felet med reformerna i Ukraina?], Commons: Journal of Social Criticism, <https://commons.com.ua/en/sho-ne-tak-z-reformami-v-ukrayni#down1>

D Gorbach (2015), "Ukraine's Left: between a swamp and a hard place", openDemocracy, <https://www.opendemocracy.net/en/odr/ukraines-left-between-swamp-and-hard-place/>

D Gorbach (2016), "After the ban: a short history of Ukraine's Communist Party", openDemocracy, <https://opendemocracy.net/en/odr/after-ban-short-history-of-ukraine-s-communist-party/>

D Gorbach (2018), "Entrepreneurs of violence: the varied interests and strategies of the far-right in Ukraine", openDemocracy, <https://www.opendemocracy.net/en/odr/entrepreneurs-of-political-violence-ukraine-far-right/>

D Gorbach (2022), "Ukrainian identity map in wartime: Thesis-antithesis-synthesis?", Focal Blog, <https://www.focaaiblog.com/2022/06/13/denys-gorbach-ukrainian-identity-map-in-wartime-thesis-antithesis-synthesis/>

A Goujon (2021), *Ukraine de l'indépendance à la guerre*, Le Cavalier Bleu, Paris.

K Gritsiuk (2020), Train Kiev-War (dokumentär).

E Gyidel (2022), "Ukrainian Internally Displaced Persons and the Future of Donbas" i D R Marples (red.), *The War in Ukraine's Donbas. Origins, Context, and the Future*, Central European University Press, Budapest, sid. 109-121.

O Kravtjuk (2018), "Eksport syrovyny tak natsional'na idena ta napovnennia biudgetu" [Råvaruexport som nationell idé och för att fylla statskassan], Commons: Journal of Social Criticism, <https://commons.com.ua/en/opadatkuvannya-silskogo-gospodarsstva-vikliki-i-mozhливosti/>

E Kozlovska (2014), Intervju med Oleksandra Nazarova och Maksym Butkevity: "Ukrainska dergava povodit sebe tak, nache ne usvidomila chtcho problema vymuchenyh pereselentsiv – tse duge nadovgo" [Ukrainska staten beter sig om den är omedveten om att problemet med flyktingar kommit för att stanna], Commons: Journal of Social Criticism, <https://commons.com.ua/en/oleksandra-nazarova-i-maksim-butkevich-ukrayinska-derzhava-povodit-sebe-tak-nache-ne-usvidomila-shho-problema-vimushenih-perselentsiv-tse-duzhe-nadovgo/>

C Maestracci (2022), "From Citizen Activism to Armed Engagement", *Socio*, n° 16, sid. 159-176.

Marker Monitoring Group (2021), "Far-Right Confrontation and Violence. Monitoring results of 2020", <https://violence-marker.org.ua/en/monitoring/>

Marker Monitoring Group (2022), "Far-Right Confrontations and Violence in 2021", <https://violence-marker.org.ua/en/2022/06/13/far-right-confrontations-and-violence-in-2021/>

D R Marples (2022), *Introduction to The War in Ukraine's Donbas. Origins, Context, and the Future*, Central European University Press, Budapest.

O Melnyk (2022), "War Dead and (Inter)-Communal Ethics in the Russian-Ukrainian Borderlands: 2014-2018" i D R Marples (red.), *a.a.*, sid. 123-157.

V Muljakova (2016), "Nova osvithnia polityka – vtrastyly chy zdobuly" [Ny utbildningspolitik: framgång eller misslyckande?], Commons: Journal of Social Criticism, <https://commons.com.ua/en/nova-osvitnya-politika-vtratili-chi-zdobuli/>

W J Risch (2022), "Prelude to War" i D R Marples (red.), *a.a.*, sid. 7-28.

K Soroka (2019), "Amlia tak tovar: sotsialni ta ekoloichni naslidki zniattia moratoriyu na prodag silskogospodarskih zemel d Ukraine" [Mark som vara: de sociala och ekologiska konsekvenserna av hävandet av moratoriet om försäljning av jordbruksmark i Ukraina], Politychna Krytyka, <https://politikrytyka.org/2019/11/18/zemlya-yak-tovar-sotsialni-ta-ekologichni-naslidky-znyattya-moratoriyu-na-prodazh-silskogospodarskyh-zemel-vu-ukrayini/>

N Stepanjuk (2022), "Limited Statehood, Collective Action, and Reconfiguration of Citizenship in Wartime" i D R Marples (red.), *a.a.*, sid. 83-107.

Y Jurtjenko (2018), *Ukraine and the Empire of Capital: From Marketisation to Armed Conflict*, Pluto Press, London.

K Zadiraka (2016), "Minski ougody: istoriya, interesy, perspektyvy", [Minsköverenskommelsen: historia, intressen, perspektiv], Commons: Journal of Social Criticism, <https://commons.com.ua/en/minski-ugodi-istoriya-interesi-perspektivi/>

Översättning: Björn Erik Rosin

Lästips

Rohini Hensman: [Socialistisk internationalism och kriget i Ukraina](#)

Volodymyr Isjtjenko: [30 års postsovjetska klasskonflikter ligger bakom Rysslands krig](#)

Boris Kagarlitskij: [Evtigt krig: från Putin till Peter och tillbaka](#)

Karmina: [Den ukrainska arbetarklassens tragedi](#)

Zbigniew Marcin Kowalewski: [Erövringen av Ukraina och den ryska imperialismens historia](#)

Michel Lefebvre, Gäidz Minussian: [Fram till 1950-talet var Ukraina bästa eleven i Sovjetunionen](#)

Ilja Matvejev: [Putins krig mot Ukraina handlar inte om säkerhet utan imperialistiska intressen](#)

Nicolas Werth: [Om Putins Ryssland och Ukraina](#)

[Problemet Donbas](#)